

การรับรู้ความเสี่ยงในการ ปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง ของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูง Risk Perception of Correctional Officers in Maximum Security Prisons

จิตพันธ์ มนุจันทรธ*

■ บทนำ

กรมราชทัณฑ์มีพันธกิจที่สำคัญ (Mission) 2 ประการ คือ ควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีอารยธรรมและบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาภารกิจของกรมราชทัณฑ์ประสบปัญหาในการควบคุมและการแก้ไขผู้ต้องขัง เนื่องจากสภาวะนักโทษล้นคุก (Overcrowded) มีจำนวนผู้ต้องขังเกินกว่าความจุมาตรฐานที่จะสามารถรองรับได้ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ต้องขัง ส่งผลให้ภารกิจด้านการควบคุมผู้ต้องขังมีความตึงเครียดและเสี่ยงภัย พื้นที่ในเรือนจำเกิดความแออัด การปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังไม่ทั่วถึง ไม่สามารถจำแนกผู้ต้องขังเพื่อแยกพื้นที่ในการควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ต้องขังสามารถลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ ตลอดจนวางแผนก่อเหตุรุนแรงได้ในทุกขณะ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากปัญหานักโทษล้นคุก พิจารณาได้จากสถิติผู้ต้องขังรายทัณฑ์ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2555 ปรากฏว่ามีผู้ต้องขังอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ถึง 240,415 คน ในขณะที่จำนวนเจ้าหน้าที่มีเพียงหนึ่งหมื่นคน คิดเป็นอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง 1 : 24 ซึ่งเกินกว่ามาตรฐานสากลที่สหประชาชาติกำหนดให้อัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังคิดเป็น 1 : 5 และมาตรฐานที่สำนักงาน กพ. กำหนดอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง คิดเป็น 1 : 10 สะท้อนให้เห็นว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำไม่เพียงพอ

* เจ้าหน้าที่งานราชทัณฑ์อาวุโส กรมราชทัณฑ์

และไม่ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การดูแลที่ไม่ทั่วถึงนำไปสู่โอกาสในการกระทำผิดกฎระเบียบของเรือนจำที่เป็นความเสี่ยงต่อการปฏิบัติงาน ความคุมผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ หลายฐานความผิดที่สะท้อนพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เป็นอันตราย เช่น การลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ทะเลาะวิวาท มีพฤติกรรมกระด้างกระเดื่อง และหลบหนีการควบคุม เป็นต้น

นอกจากนั้น งานราชทัณฑ์ยังมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากข้าราชการพลเรือนทั่วไป คือ ต้องปฏิบัติตลอดเวลาโดยไม่มีวันหยุด ต้องมีความระมัดระวังรอบคอบ เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับตลอดจนกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของสังคม เพราะหากเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำแล้วอาจนำไปสู่ความเสียหายที่ไม่ใช่แค่เพียงเสียหายต่อองค์กรแต่ยังเสียหายต่อสังคมโดยรวมสำหรับมุมมองของสังคมต่องานราชทัณฑ์ในปัจจุบัน ประชาชนต่างตระหนักถึงความเสี่ยงของการทำงานในเรือนจำ ซึ่งปรากฏในผลการสำรวจความคิดเห็นหรือการศึกษาวิจัยทั้งในประเทศ ไทยและต่างประเทศ เช่น การศึกษาของ John Yargo ในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานที่มีอันตรายกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งความเสี่ยงต่อความปลอดภัยมีทั้งความเสี่ยงต่อสภาพร่างกายและจิตใจที่เกิดจากการทำงานในเรือนจำ ความเครียดและการสูญเสียความเชื่อถือจากผู้ต้องขัง ผลกระทบของการทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่เรือนจำ (The Effects of

Working as a Prison Guard) มีหลายประการ ทั้งการมีอายุขัยลดลง การอยู่โดดเดี่ยวมากขึ้น อัตราการฆ่าตัวตายสูงขึ้น การมองโลกในแง่ร้าย และการขาดการสนับสนุนช่วยเหลือเมื่อบาดเจ็บ ถูกทำร้ายหรือพิการ

จากปัญหานักโทษล้นคุก ลักษณะพิเศษของงานราชทัณฑ์ ตลอดจนการกระทำผิดวินัยของผู้ต้องขังส่งผลให้เจ้าหน้าที่เกิดความเสี่ยงในการทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ ทั้งการก่อเหตุจลาจล การประท้วงก่อความไม่สงบ การหลบหนี การจับเจ้าหน้าที่เป็นตัวประกัน การถูกข่มขู่ทำร้าย ฯลฯ ที่ส่งผลต่อความเครียด วิตกกังวล สภาพจิตใจของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ดังนั้น ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่จากการควบคุมผู้ต้องขังอาจเกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ โดยเฉพาะในเรือนจำความมั่นคงสูงที่ทำการควบคุมผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาดและโทษสูง ผู้ต้องขังเหล่านี้หมัดหวังในการต่อสู้คดี และมักสร้าง ความวุ่นวายในเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นการก่อเหตุ ทะเลาะวิวาทกันเอง การประท้วงต่อต้านนโยบาย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำ รวมทั้งการ ร้องเรียน ข่มขู่ และลงมือทำร้ายเจ้าหน้าที่ที่ ตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ จึงส่งผลกระทบสร้างความเสียหายความล้มเหลว หรือลดโอกาสที่จะ บรรลุความสำเร็จต่อการบรรลุเป้าหมายของการทำงานในการสร้างความมั่นคงปลอดภัย จากปัญหาอาชญากรรมตั้งแต่ในระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับสังคมได้ เมื่อพิจารณาจากประวัติของการเกิดเหตุความวุ่นวาย การประท้วง แหกหักหลบหนี การถูกทำร้ายของเจ้าหน้าที่ในอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน พบว่า ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในเรือนจำความมั่นคงสูง เหตุการณ์ล่าสุด เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม

2555 ที่เรือนจำกลางเขabinที่นักโทษคดีอุกฉกรรจ์จับเจ้าหน้าที่เป็นตัวประกันเพื่อต่อรองการหลบหนีจากเรือนจำกลางเขabin และเจ้าหน้าที่เรือนจำคนดังกล่าวถูกปลดคอเสียชีวิตถือเป็นความสูญเสียบุคลากรของกรมราชทัณฑ์ครั้งสำคัญ และส่งผลต่อความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยจากการรับรู้ความเสี่ยงในการควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำความมั่นคงสูง ตามทฤษฎีการรับรู้ความเสี่ยง (Risk Perception Theory) เห็นว่าการรับรู้ความเสี่ยง คือ การตัดสินใจของบุคคลจากสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ โดยจะแสดงพฤติกรรมตามระดับความรุนแรงของความเสี่ยงซึ่งมักใช้กับอันตรายที่เกิดจากธรรมชาติ การคุกคามจากสภาพแวดล้อม หรือสุขภาพ ซึ่งมีทฤษฎีทั้งทางด้านจิตวิทยา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และแนวผสมผสาน ที่อธิบายว่าทำไมบุคคลถึงประเมินอันตรายจากความเสี่ยงที่ต้องเผชิญแตกต่างกัน

จุดมุ่งหมายของบทความนี้ จึงมุ่งที่จะสะท้อนให้เห็นความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติงานและการรับรู้ถึงความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูงทั้งการรับรู้ความเสี่ยงในด้านชีวิตและร่างกาย ด้านสภาพจิตใจ ด้านสุขภาพ และด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ การกำหนดมาตรการป้องกันความเสี่ยงของกรมราชทัณฑ์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่ามาใช้ในการจัดการปัญหาความเสี่ยงและที่สำคัญกรมราชทัณฑ์ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการควบคุมเพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้ในอนาคต

■ การรับรู้ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูง

จากพันธกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูง มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปตามสภาพทางกายภาพของทางเรือนจำ ซึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดก็ตามถือเป็นผู้ที่มีอำนาจทางกฎหมายในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำ อย่างไรก็ตาม ลักษณะของผู้ต้องขังในเรือนจำความมั่นคงสูง ซึ่งส่วนใหญ่มีกำหนดโทษสูง มีอิทธิพล ทำให้การปฏิบัติงานมีความยากลำบาก ซึ่งโดยปกติแล้วการทำงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำจะปราศจากอาวุธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าพวกเขามีการทำกิจกรรมที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้ต้องขังที่อยู่ในห้องขัง เจ้าหน้าที่จะมีเพียงอุปกรณ์ในการสื่อสารเพื่อเรียกขอความช่วยเหลือ ทำให้ตกอยู่ในความเสี่ยงได้ตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำ จากการศึกษาสภาพปัญหาความเสี่ยงในการทำงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำ พบว่ามีสถิติการก่อเหตุความไม่สงบ ทั้งกรณีที่รุนแรงถึงขั้นทำให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารเรือนจำเสียชีวิต และการเกิดเหตุประท้วงเกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการ และการเสียชีวิตของผู้ต้องขังตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันจำนวนหลายครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานภายในแดนควบคุมที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อยู่ร่วมกับผู้ต้องขังภายในแดน โดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่ผ่านมาเมื่อไม่นานมานี้คือการเสียชีวิตของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางเขabinที่ถูกผู้ต้องขังจับเป็นตัวประกันและถูกทำร้ายจนเสียชีวิต ซึ่งเรือนจำกลางเขabinคือหนึ่งในเรือนจำ

ความมั่นคงสูงเช่นเดียวกัน

ผลการศึกษาการรับรู้ ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูงในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง พบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกับผู้บริหารเรือนจำมีความเห็นที่แตกต่างกันในด้านการจัดลำดับการรับรู้ความเสี่ยง เนื่องจากภาพรวมของระดับการรับรู้ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำความมั่นคงสูงสรุปได้ว่า อันดับที่ 1 คือ การรับรู้ความเสี่ยงด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่เรือนจำจากการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง และส่งผลเสียหายต่อหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การถูกร้องเรียน การถูกลงโทษทางวินัย เป็นต้น อันดับที่ 2 คือการรับรู้ความเสี่ยงด้านสุขภาพ หมายถึง การตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่เรือนจำจากการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง และส่งผลเสียต่อสุขภาพ เช่น โรคติดต่อโรคที่เกิดจากการทำงาน การทำงานตรากตรำจนเกิดปัญหาด้านสุขภาพ เป็นต้น อันดับที่ 3 คือการรับรู้ความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกาย หมายถึง การตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่เรือนจำจากการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง และส่งผลร้ายต่อร่างกาย เช่น การถูกทำร้าย การเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่ การถูกจับเป็นตัวประกัน เป็นต้น และอันดับที่ 4 คือ การรับรู้ความเสี่ยงด้านสภาพจิตใจ หมายถึง การตระหนักถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเจ้าหน้าที่เรือนจำ

จากการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง และส่งผลเสียหายต่อจิตใจ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ความท้อแท้ เป็นต้น การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำความมั่นคงสูง มีการรับรู้ความเสี่ยงด้านหน้าที่ความรับผิดชอบมากกว่าด้านอื่น ๆ อาจเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของผู้ต้องขังในเรือนจำความมั่นคงสูงที่แตกต่างจากเรือนจำอื่น ๆ เพราะเป็นผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูง มีอิทธิพล และมีฐานะทางการเงิน ประกอบกับการมีประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ที่เคยประสบกับตนเองในการถูกผู้ต้องขังร้องเรียน การถูกกลั่นแกล้งจากผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลในเรือนจำความมั่นคงสูง และจากเจ้าหน้าที่ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความลำบากในการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มัลลิกา เหมือนวงศ์ (2534) ที่พบว่า ปัจจัยด้านองค์การที่สัมพันธ์กับความเครียดของเจ้าพนักงานเรือนจำสายควบคุมรักษาการณ์ ได้แก่ ความสับสนในบทบาท ความขัดแย้งในบทบาท การบริหาร ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และความสัมพันธ์กับผู้ต้องขัง ดังนั้นเมื่อไรก็ตามที่มีปัญหาในสถานที่ทำงานอาจนำไปสู่ความเสี่ยงในการถูกกลั่นแกล้งร้องเรียน ซึ่งมีผลต่อหน้าที่ความรับผิดชอบได้

การรับรู้ความเสี่ยงด้านสุขภาพ จะเห็นได้ว่าเป็นอันดับที่รองลงมา เนื่องจากเป็นเรือนจำความมั่นคงสูงเป็นเรือนจำขนาดใหญ่ที่ต้องควบคุมผู้ต้องขังจำนวนมาก ทำให้สัดส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังในการควบคุม คิดเป็นสัดส่วนเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้ต้องขังประมาณ

21-50 คน ในขณะที่อัตราส่วนมาตรฐานสากลอยู่ที่ 1 ต่อ 5 และอัตราส่วนตามมาตรฐานสำนักงาน กพ. อยู่ที่ 1 ต่อ 10 ซึ่งปัจจุบันถือว่าเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้หลายเท่าเพราะในข้อเท็จจริงแล้ว เจ้าหน้าที่ในแต่ละสายงานมีการรับผิดชอบที่หลากหลาย ทั้งงานด้านบริหารทั่วไป งานด้านทัณฑปฏิบัติ ฯลฯ ทำให้การควบคุมผู้ต้องขังภายในแดนจริง ๆ มีเจ้าหน้าที่เพียงไม่กี่คน นอกจากนี้ยังทำให้ความถี่ในการเข้าเวรยามมีความถี่มากกว่าซึ่งเมื่อพิจารณาจากความถี่ในการเข้าเวรยามของส่วนใหญ่วัน 1 - 2 วัน สะท้อนให้เห็นถึงความตรากตรำในการทำงานที่ส่งผลต่อสุขภาพของเจ้าหน้าที่

เมื่อพิจารณาถึงการรับรู้ความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกายและสภาพจิตใจ มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านสุขภาพ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากประเด็นที่เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่เห็นว่าผู้ต้องขังมักหาโอกาสที่จะทำร้ายเจ้าหน้าที่ในระดับน้อย เพราะเรือนจำความมั่นคงสูงมีกฎระเบียบที่เข้มงวด ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงหรือมีพฤติกรรมที่เป็นอันตราย อาจใช้เครื่องพันธนาการ โดยเฉพาะการถูกตีตรวนเพื่อป้องกันการก่อเหตุร้ายหรือหลบหนี ดังนั้น แสดงให้เห็นว่าการดัดแปลงอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้เป็นอาวุธของผู้ต้องขังส่วนใหญ่อาจนำไปใช้เพื่อป้องกันตัว หรือใช้ในการก่อเหตุทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มผู้ต้องขังด้วยกัน ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการทำร้ายเจ้าหน้าที่เป็นหลัก แต่เมื่อไรก็ตามที่เจ้าหน้าที่เข้มงวดในการควบคุม อาจทำให้ผู้ต้องขังรวมตัวกันเพื่อ

ต่อต้านหรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าหน้าที่ และเมื่อเกิดเหตุประท้วงหรือก่อความไม่สงบเจ้าหน้าที่มักตกเป็นเป้าหมายของการถูกจับเป็นตัวประกัน ดังนั้น ลักษณะการทำงานควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำทำให้มีโอกาสเสี่ยงที่จะเกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ และการรับรู้ความเสี่ยงด้านสภาพจิตใจที่อยู่ในอันดับสุดท้ายเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มองว่าความเสี่ยงในการทำงานไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าตอบแทนที่ได้รับอยู่ เนื่องจากโดยปกติแล้วเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในเรือนจำได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของข้าราชการอยู่แล้ว ในอัตรา 1,200/2,000 บาทต่อเดือน จึงเห็นว่าควรมีการพิจารณาเพิ่มเติมอัตราเงินค่าเสี่ยงภัยดังกล่าวให้มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงทั้งในด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านสุขภาพ ด้านชีวิตและร่างกาย ซึ่งเจ้าหน้าที่มีการรับรู้ความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก เมื่อนำข้อมูลการรับรู้ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่มาเปรียบเทียบกับผลสรุปการสัมภาษณ์ผู้บัญชาการเรือนจำและผู้อำนวยการทัณฑสถาน พบว่า ผู้บริหารเรือนจำความมั่นคงสูงจัดอันดับความเสี่ยงด้านหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นอันดับท้าย ๆ โดยมองความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกาย และด้านสภาพจิตใจมากกว่าความเสี่ยงด้านอื่น ๆ เนื่องจากผู้บริหารทำงานในเชิงนโยบาย ไม่ได้ลงไปปฏิบัติหน้าที่คลุกคลีกับผู้ต้องขังโดยตรงเหมือนเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติ การรับรู้ความเสี่ยงของผู้บริหารจึงอาจจะไม่ตรงกับการรับรู้ความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่

■ มาตรการป้องกันความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เรือนจำ

จากการศึกษา พบว่า กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานถือปฏิบัติเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ทั้งกรณีที่เกิดขึ้นที่ปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และกรณีที่มีเหตุร้ายเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดมาตรการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากผู้ต้องขังในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกายเป็นสำคัญ ในขณะที่ความเสี่ยงด้านอื่น ๆ ยังไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญมากนัก โดยเฉพาะมาตรการด้านสุขภาพ ที่มุ่งให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ในการดูแลวางแผนทางป้องกันผู้ต้องขังเพื่อไม่ให้เกิดการแพร่กระจายของโรคติดต่อ แต่สำหรับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดมาตรการที่ชัดเจน มีเพียงแต่การตรวจสุขภาพประจำปีของเจ้าหน้าที่เท่านั้นที่ถือเป็นการตรวจสุขภาพร่างกายถึงความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ แต่มาตรการด้านสภาพจิตใจและด้านหน้าที่ความรับผิดชอบไม่มีปรากฏมาตรการที่ออกมาอย่างชัดเจน

จากการสัมภาษณ์ผู้บัญชาการเรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม และผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง พบว่า ผู้บริหารเรือนจำความมั่นคงสูงส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานบริหารเรือนจำความมั่นคง

สูงมาหลายแห่ง ซึ่งมองว่าการบริหารงานในเรือนจำความมั่นคงสูงมีความยากกว่าเรือนจำทั่วไป สะท้อนถึงสภาพปัญหาการควบคุมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาการควบคุมผู้ต้องขังที่เกิดจากสภาพทางกายภาพ โครงสร้างเรือนจำที่สร้างมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้ยากต่อการปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับการควบคุมผู้ต้องขังโทษสูง เจ้าหน้าที่ขาดประสบการณ์ และความเครียดในการปฏิบัติงานควบคุมผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูง มีอิทธิพลซึ่งผู้บริหารเรือนจำทั้งหมดมองความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกายและความเสี่ยงด้านสภาพจิตใจมาเป็นอันดับแรก ๆ และด้านสุขภาพเป็นอันดับรองลงมา ส่วนด้านหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นอันดับท้าย ๆ ซึ่งเห็นว่าต้องให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของบุคลากรเป็นสำคัญ นโยบายส่วนใหญ่จึงเน้นไปที่การดูแลเจ้าหน้าที่เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และการปฏิบัติตามมาตรการที่กรมราชทัณฑ์กำหนดขึ้นโดยเคร่งครัดเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยการป้องกันที่ดีที่สุดคือการซักซ้อมแผนเป็นประจำจะทำให้เจ้าหน้าที่มีความพร้อมและสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้

■ บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาความเสี่ยงในการควบคุมผู้ต้องขังมีหลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงเฉพาะความเสี่ยงต่อชีวิตและร่างกาย แต่การปฏิบัติงานด้วยความตระครุ่และการมีเหตุการณ์ความไม่

สงบ การก่อเหตุประท้วง การจับเจ้าหน้าที่เป็น
ตัวประกัน ตลอดจนการถูกรังเรียนของ
เจ้าหน้าที่ ล้วนแต่เป็นความเสี่ยงของเจ้าหน้าที่
เรือนจำ บทความนี้จึงได้สะท้อนให้เห็นผลการ
ศึกษาที่เจ้าหน้าที่เรือนจำมีการรับรู้ความเสี่ยง
ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังอยู่
ในระดับมาก โดยเฉพาะการรับรู้ความเสี่ยง
ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ การรับรู้ความเสี่ยง
ด้านสุขภาพ และการรับรู้ความเสี่ยงด้านชีวิต
และร่างกาย เพราะปัญหาในการควบคุม
ผู้ต้องขังที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ
เนื่องจากมีอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขัง
ประมาณ 1 : 21-50 คน ประกอบกับเจ้าหน้าที่
ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานในเรือนจำ
ความมั่นคงสูงไม่เกิน 10 ปี ไม่เคยได้รับการ
ฝึกอบรมทักษะด้านการควบคุมผู้ต้องขังและ
ทักษะด้านการจัดการปัญหาความเสี่ยง และยัง
มีความตระคร่ำในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุม
ผู้ต้องขังทั้งในเวลากลางวันและการเข้าเวรยาม
ในเวลากลางคืน ซึ่งมีความถี่ในการเข้าเวรยาม
วัน 1-2 วัน สำหรับช่องทางการรับรู้ความเสี่ยง
ส่วนใหญ่รับรู้ความเสี่ยงได้จากเพื่อนร่วมงานที่
เคยประสบเหตุ และการรับรู้จากสื่อต่าง ๆ ส่วน
การรับรู้ความเสี่ยงด้านสภาพจิตใจอยู่ในระดับ
ปานกลาง เมื่อพิจารณาถึงมาตรการในการ
ป้องกันความเสี่ยงของกรมราชทัณฑ์ พบว่า
ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดมาตรการป้องกัน
ความเสี่ยงด้านชีวิตและร่างกายเป็นสำคัญ
ในขณะที่ความเสี่ยงด้านอื่น ๆ ยังไม่ปรากฏ
มาตรการที่ออกมาอย่างชัดเจน ทั้งมาตรการ
ด้านสุขภาพ มาตรการด้านสภาพจิตใจ และ

ด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ ข้อเสนอแนะจาก
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนด
มาตรการป้องกันความเสี่ยงให้มีความชัดเจน
และให้เรือนจำความมั่นคงสูงสามารถนำไปใช้
ในการปฏิบัติงานได้จริง ควรมีการอบรมพัฒนา
ทักษะในการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่
ปฏิบัติงานในเรือนจำความมั่นคงสูง กรมราชทัณฑ์
ควรออกแบบโครงสร้างเรือนจำความมั่นคงสูง
และระบบเทคโนโลยีในการควบคุมผู้ต้องขัง
ให้มีความทันสมัย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ทำงาน
ควบคุมผู้ต้องขังในแดนมีความปลอดภัยสูงสุด
และควรพิจารณาเพิ่มอัตราเงินเพิ่มสำหรับ
ตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของข้าราชการพลเรือน
(ค่าเสี่ยงภัย) ให้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำความ
มั่นคงสูงให้มีความเหมาะสม และควรจัดให้มี
หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือเจ้าหน้าที่เมื่อเกิด
ปัญหาการถูกกลั่นแกล้งหรือเกิดคดีความจาก
การปฏิบัติหน้าที่จากการร้องเรียนของผู้ต้องขัง
จากการศึกษาในครั้งนี้ จะช่วยให้หน่วยงาน
ในกระบวนการยุติธรรมและสังคม ได้ตระหนัก
ถึงการรับรู้ความเสี่ยงในการปฏิบัติงานควบคุม
และแก้ไขผู้ต้องขังของเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ
ความมั่นคงสูง ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อ
ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งอาจส่งผล
กระทบต่อสังคมโดยรวมได้ ดังนั้น รัฐบาล
หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม และสังคม
ควรให้ความสำคัญในการป้องกันความเสี่ยงให้
กับเจ้าหน้าที่ สนับสนุนงานควบคุมและแก้ไข
ผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้อาชญากรออกมากระทำผิดซ้ำ หรือทำผิดที่
รุนแรงมากขึ้นต่อสังคมได้อีก

■ บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์, กองแผนงาน. (2555). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ. เอกสารอัดสำเนา.

ขจงขวัญ ปาละกุล. (2550). การรับรู้ความเสี่ยงและขวัญในการทำงานกับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจจราจรกองบังคับการตำรวจนครบาล 1, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

จิตรลดา ชัมเจริญ. (2554, มกราคม-มิถุนายน). การบริหารความเสี่ยงด้านความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน กรณีศึกษา: สายการผลิตรถเข็นสแตนเลส. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย. 5(1), 14-17.

ผ่องพรรณ วิโนชา. (2544). ความเครียดและพฤติกรรมเผชิญความเครียดของเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มลลิกา เหมือนวงศ์. (2534). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียดของเจ้าพนักงาน เรือนจำสายควบคุมรักษาการณ์. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิสันติ เลหาอุดมโชค. (2546). แนวคิดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัยในการทำงาน. เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ.

ศิรสา จรัสวุฒิยากร. (2550). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและการรับรู้ความเสี่ยงกับความเครียดในการทำงานกรณีศึกษาพนักงานฝ่ายช่างที่ทำงานเป็นกะของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน). วิทยา

นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สุดสงวน สุธีสร. (2547, มีนาคม). อาชีพที่เสี่ยงภัย. จุลสารอาชีววิทยา. 1(1), 18-25. ส่วนมาตรการควบคุมผู้ต้องขัง. (2554). ประมวลมาตรการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. ขาดสถานที่พิมพ์: กรมราชทัณฑ์, สำนักทัณฑ์วิทยา.

Barton, M., Hogan, L., & Lambert, E. G. (2004). The nature of work-family conflict among correctional staff: An exploratory examination. *Criminal Justice review*, 29, 145.

Morrison, D. ((1990). *The effects of job design on mental and physical well-being in prison officers*. Criminology Research Council.

Yargo, J. (n.d.) *Prison Guard Dangers*. Retrive 15 November from http://www.ehow.com/list_5992393_prison-guard-dangers.html

Kasperson, J., & Kasperson, R. E. (2005). *Social Contours of Risk: Volume I: Publics, Risk Communication and the Social (Earthscan Risk in Society)*. Earthscan Copyright.

Fairweather, L. (2000). *Prison Architecture: Policy, Design and Experience*. Oxford: Architectural Press

Regan, S. (2009). *Occupational Stress and Coping among Prison Officers Occupational Stress and Coping among Irish Prison Officers: An Exploratory Examination* Greenhouse Press 1.